کوردستان نێت
KURDISTAN NET
ڕۆژنامەیەکی ئەلکترۆنی ڕۆژانەی گشتی سەربەخۆی کوردیە
www.kurdistannet.org
23-10-2007 21:45 بەکاتی ناوەندی ئەوروپا

وردی: دانەری سروودی ... ئەی شەهیدان ئەی شەهیدان نامرێ ناوو نیشانتان ... ڕەهبەر سەید برایم

Rhbar2006@yahoo. com

شاعیرو رۆژنامەوان وفۆلکلۆرناسی کوردی مامۆستا، محەمەد تۆفیق وردی (وردی) ناوی محەمەد کوڕی تۆفیقی قەسابی کوڕی ڕەشیدە فەندی کوڕی فەرهاد ئاغای دیاربەکری-یە، ڕەشیدە فەندی باپیری وردی ساڵی 1870 کارمەندێکی عوسمانی بووە، گوێزراوەتەوە شاری کۆیە، بۆتە فەرمانبەری دارایی، بنەماڵەی وردی بەڕەسەن ورەچەڵەك دیاربەکرین، بەڵام ڕەشیدە فەندی باپیریان لەکۆیە ژن دەهێنێ ولەوشارە دەمێنێتەوە، چوار کوڕو دوو کچی لێدەکەوێتەوە، کوڕی سێیەمیان تۆفیقی قەساب بووە، دەکاتە باوکی محەمەد تۆفیق وردی، محەمەد تۆفیق وردی لەبەهاری ساڵی 1923 لەگەڕەکی بایزاغای شاری کۆیە چاوی بەژیان هەڵهێناوە، بەحەوت ساڵێ خوێندن سەرکەوتوو بووە، بەڵام لە پۆلی سێی ناوەندی کەوتووە دەرنەچووە، دواتر سێی ناوەندیی بەپلەی باش بڕیوە، ساڵی 1941 چۆتە خانەی مامۆستایانی سەرەتایی لەئەعزەمییە، 1944 خوێندن تەواودەکات ودەبێتە مامۆستا لەقوتابخانەی سەرەتایی لەشارۆچکەی تەقتەق، وردی لەڕادەبەدەر تێکۆشەرودڵسۆزو کوردپەروەربووە، ئەشقی نیشتمان وسیاسەتوان و ڕیزپەڕبووە، توشی ژیانی پڕنەگبەتی و دەردیسەری بووە، لەپاییزی ساڵی 1942 لەگەڵ چەند تێکۆشەرێکی کۆیی (کۆمەڵەی دەنگ) دادەمەزرێنن، پەخشنامەیەکی دەستنووس دەردەکەن بەناوی (پێشکێش) ئامانجیان خوێندن و ڕزگاری کوردوکوردستان بووە، ئەو ڕێکخراوەلەچوارچێوەی کۆیە دەردەچێت و گەشەدەکەن لەقەڵادزەو پشدەرو ڕانیەو تەقتەق نشونما دەکەن، لەشارۆچکەی تەقتەق عەزیزی کوێخا ڕەشید بەرپرسیاری کۆمەڵەی دەنگ و ئەندام بووە، لەسەر داوای کۆمەڵەی ژێ کاف لەساڵی 1945 (کۆمەڵەی دەنگ) مامۆستا محەمەد تۆفیق وردی دەستنیشان دەکەن بۆ بەشدارییکردنی لەکۆماری مهاباد، وردی ئەو دەم مامۆستاو ئەندامی باڵای کۆمەڵەی دەنگ بووە، یەکسەر پەیوەندییان پێوەدەکات، دەبێ بەمامۆستا لەشاری مهاباد لەژێر سێبەری کۆمار لەوێش شیعری (ئەی ڕەقیب) ی دڵدارو ئەی شەهیدانی شیعرەکەی خۆی دەگەیەنێ ئەو دوو سروودە ئاگراویە زایەڵە دەداتەوە، لەسەر وێردی پێشمەرگەو تێکۆشەران دەلەرێتەوە. وردی مرۆڤێکی ناسك و بەهەڵوێست و بێ منەت بووە، بەڕاستی گیان و ژیانی بۆ میللەت بووە، لەوێ لەبواری ڕاگەیاندن کاری کردووە، مامۆستای قوتابخانەش بووە، 13 وتارو شیعری لەڕۆژنامەی (کوردستان) بڵاوکردۆتەوە، لەسەردەمی کۆماری مهاباد، لەڕۆژنامەی (هاواری نیشتمان) وتارێکی ڕەخنەیی و گلەیی و پڕ کەموکوڕی بەناوی (چیمان دەوێ) بڵاوکردۆتەوە، لەسەر ئەو وتارە بەفەرمانی وەزیری هێزی کوردستان (محەمەد حوسێن خان) بەندکراوە، مەلا مستەفا بارزانی و پێشەوا قازی بەریانداوە، بەڵام خاوەن ڕای خۆی بووە، نەترسانە کاریکردووە، جارێکی دیکەش لەڕۆژنامەی (الاهالی) جادرچی لەبەغدا وتارێکی ڕەخنەیی نووسیوە بەناوی (فی بلد العجائب والغرائب) کە لەسەر هەژاران دەکاتەوە لەسەر ئەو وتارە تووشی نانبڕین و دژایەتی دەبێت، بەڵام خۆی بەدەستەوە نادات و بۆیە وردی لەژیانیدا بەتوندڕەوو کەللەگەرم ناسراو بوو، وردی لەگەڵ کۆماری مهاباد بووە، پاش ڕووخانی کۆماری کوردستان دەگەڕێتەوە کۆیە ساڵی 1947 سروودی (لاوەکان) و (ئەی شەهیدان) و (تاکەی هەژارو بێ چارە بین) بڵاودەکاتەوە، ئەو سروودانەی وردی کاریگەریی گەورەیان هەبووە،

نووسەرو رۆژنامەوان وردی

ئەو نووسینانەی لە کوردستان نێت دا بڵاودەکرێنەوە، بیروبۆچوونی خاوەنەکانیانە، کوردستان نێت لێی بەرپرسیار نییە.

خەڵکی پێ جۆشداوە، وردی لەژیانیدا نەبەزیوە، نەترساوە، نەڕووخاوە، لەخەبات و سیاسەت وازی نەهێناوە، لەڕیزی حزبی شیوعی عیراق، ڕێکخراوی کوردستان کاری کردووە، لەشۆڕشی ئەیلول بەشداربووە، لەچەمی ڕەزان کاروباری دارایی بەڕێوەبردووە، لەبواری خەبات و سیاسەت و ئەدەب بێ پەروا بەبڕواوە کاری کردووە، هەر سووتاوە بۆ گەلەکەی، هەر گەڕاوە بۆ ئەدەبی کوردی، زۆرجار لەناو برادەران بەقوڵپی گریانەوە، بەئاخ هەڵکێشانەوە، باسی هەڵکردنی ڕێوڕەسمی ئاڵای کوردستانی لەکۆماری مهاباد کردووە، بەزاری خۆی وایگێڕاوەتەوە: (من و عوسمان دانش و کەریم زەند، ئامادەی دابونەریتی ئاڵا هەڵکردنی ئەو کۆمارە پیرۆزە بووین بەوردی سەیری چرکەکانی بەرزکردنەوەی ئاڵامان دەکرد، کەقازی پێشەوا بەدەستی موبارەکی دەستی کردە ئاڵاهەڵکردن، وردە وردە سەری سندوقێك لەژێرزەمینەی ئاڵاکە بەرزدەبۆوە، لەتەکیشیا سەروباڵای زەلامی هەڵدەکشا، ئاڵا گەیشتە شوێنی شایان و بەرزی خۆی، زەلامی ناو سندووقەکەش بەڕیشی ماش و برنجییەوە، بەجلوبەرگێکی کوردییەوە بەوردی لەئاڵاکە، ڕاما، ڕاما، ڕاما، کەزانیمان ئەمە حاجی قادری کۆیی-یە هەموو لەپڕمەی گریانماندا حاجیش هەر بەنمایشەوە، وردە وردە خۆی نزم کردەوە لەنێو سندوقەکە ڕاکشا دەمی سندووقەکەش داخراو چووە ژێر زەوی) .

(هەڵی کەی بەیرەقی کوردی لەدەوران)

وردی هەر نانبڕاوو لەکارلابروو ماڵ شێواو بووە، قەت ماندوو نەبووە، هەر نەترساوو سووتاو بووە، پاش 14ی تەمموزی ساڵی 1958 بۆتەوە مامۆستاو لەناوەڕاستی پەنجاکانەوە لەبەغدا نیشتەجێ بووە، وردی پیاوێکی کورتە باڵاو وردبووە بەجەستە، لەهەموو بوارەکانی ئەدەب شارەزاو وردبووە، بۆیە نازناوی (وردی) هەڵبژاردووە، یەکەم پارچە شیعری لەساڵی 1944 لەگۆڤاری (دەنگی گێتی تازە) بڵاوکردۆتەوە بەناوی (ڕەقەیەك و دوو مراوی) یەوە یەکەم پەخشانی بەناوونیشانی (دۆزینەوەی گەنجینەیەك) هەر لەساڵی 1944 لەهەمان گۆڤار بڵاوکردۆتەوە، یەکەم کتێبی لەساڵی 1955 بەناوی (حەسەن و مریەم) چاپکردووە، لەماوەی ساڵانی 1955-1975، بیست کتێبی بەکوردی داناوە، نۆزدە کتێبی بەعەرەبی چاپکردووە، لەپاش مەرگی 62 دەستنووسی لەپاش بەجێماوەو چاپ نەکراوە، دەستنووسەکان فۆلکلۆرو وەرگێڕان و چیرۆك و لێکۆڵینەوەو قسەی خۆش و فەرهەنگ و پەندو شیعرو داستانن (48 دەستنووسیان بەکوردییە، (14 بەعەرەبییە.

وردی لەئاگردانی فۆلکلۆری کوردی پشکۆی و شەوچیرۆك و سەربردە و داستانی گەشاندۆتەوە، خەرمانێکی پڕبەرەکەتی لەکەلەپووری گەلەکەمان کۆکردۆتەوە، بۆیە وردی بەسەر کاروانچی کاروانی فۆلکلۆری کوردی دادەنرێت، وردی دەست ڕەنگین و خامە ڕەنگین و پڕوسەنگین بووە، لەهەموو بوارەکانی ئەدەب خامەو نووسینی بەکارهێناوە، لەشیعرو فۆلکلۆرو قسەی خۆش گاڵتەوگەپ، چیرۆك، مێژوو، داستان، شانۆنامە، فەرهەنگ، پەندی پێشینان، لێکۆڵینەوە، سروود، گەڕیدەی ئەدەبی کوردی بووە، 42 شیعری بڵاونەکراوەی حەزرەتی حاجی قادری کۆیی دۆزیوەتەوە، جگەلەوەش مامۆستاو پەروەردەکاروبووە لەبواری ڕۆژنامەوانی بەتواناو دیاربووە، لەساڵی 1960 لەگۆڤاری (پێشکەوتن)، ڕۆژنامەی (النور) و (دەنگوباس) (دەنگی کورد) کاریکردووە، هەمیشە شیعرو وتارو نووسینی وکتێبی بڵاوکردۆتەوە کەلەپووری فۆلکلۆری کوردی ژیاندۆتەوە، لەناوچوون و لەبیرکردن ڕزگاریکردووە، گەنجینەیەکی پڕ بەهای بەبەرهەمهێناوە، بەقەد باڵای پەیکەرێك کتێبی داناوە، وردی مرۆڤێکی بەهەڵوێست و خۆشەویست و ڕاستگۆو باوەڕ نەگۆڕ بووە، دڵ پاکژو دەروون جوان سرووشت ناسك بووە، بەهێز بووە، بەرامبەر سەختی ڕۆژگار، دەروون بەرزو بەڕێز بووە لەئاست پارەو کورسی و تەلار، نەگبەتی و قوڕبەسەری چەشتووە، بەدەوران دەوری زەمانە ڕۆیشتووە، مووچەو پارەو ژیانی خۆشی

ئەو نووسینانەی لە کوردستان نێت دا بڵاودەکرێنەوە، بیروبۆچوونی خاوەنەکانیانە، کوردستان نێت لێی بەرپرسیار نییە.

بەجێهێشتووە، لەهەر بارێکی نارێك رەخنەی گرتووەو رای خۆی دەربڕیوە، باجی نووسینەکانی داوە، هەرچەند روو تەنك و دڵناسك بووە، بەڵام بەقسەیەکی خۆش قاقا پێکەنیوە، هەر هەڵسوکەوتێکی نالەبارو کەموکورتییەکی دیوە، هەڵچووەو لەناوخەوە پێی تێکچووە، خۆش گلەیی و نارەزا بووە، لەهەموو بوارەکان شارەزابووە، لەشانۆنامەی (شەوارە) یادی رۆژانی قوتابخانەی کۆیە دەکاتەوە، یەك دوو رووداوی کۆیە دەگێڕێتەوە، ئاوات و ئارەزووی خۆی دەردەبڕێت و دەنووسێت: (من وەکو نووسەرو بوێژو چیرۆکنووسێك ئاواتی هەرە بەرزم ئەوەیە کەپێشئەوەی بمرم هەموو هەڵبەست و چیرۆك و نامیلکەکانم چاپ بکەم لەناو ریزی میللەتی کورددا بڵاویانبکەمەوە، نەك ببمە خاوەنی مارسیدس و تەلارو کورسی) .

ئەوە باوەڕو رێبازی بوو، ئەوەی مایەی شانازی بوو، خەباتی خاوێن و بەرهەمەکانێتی، ژیانی سەربەرزو کردەوەی جوانێتی، وردی لەپێکەوەژیان و یەکەم خێزانی سەرکەوتوو نەبوو، ئەمەش کاریگەریی هەبووە لەسەر رەوتی ژیانی، لەنامیلکەیەکی شیعری بەناوی (ویستم ژن بێنم) بەئاشکرا ئەو راستییەی نەشاردۆتەوە، بێوەفایی و فریودانی ژنەکەی بەشیعر هۆنیوەتەوە، بێ پەردە، بەڕاستگۆیی باسی کردووە، بۆیە دوایی ژنێکی دیکەی هێناوەتەوە، بەدوو کوڕو چوار کچ وەچەی لێبۆتەوە، کوڕەکانی بەناوی (سیامەند، پێشەنگ)، کچەکانی (تریفە، ئاڵەکۆك، خانزاد، پەریزاد) وردی مرۆڤ و خەمخۆرو شۆڕەسوار، مەزن و سەربەرزو دیارو ناودار، خۆڕاگری چەرمەسەری ژیان و رۆژگار، لە 1975/12/2 چرای ژیانی کوژاوەتەوە، لەگۆڕستانی (شهدا ْ) لەبەغدا نێژراوە، 52 ساڵ ژیاوە، لەتەمەنی زیاتر کتێب و بەرهەمی هەیە، خەرمانەی نووسین و چەپکێ قەڵەمی هەیە، دانەری سروودی ئەی شەهیدانە، پێشەنگ و بەناوونیشانە، بۆیە نامرێ لەناو ویژدانە، شاعیر فۆلکلۆرناس و مامۆستاو رۆژنامەوان، لەگوڵزاری هەر باخێ دەیگرێ خۆی خاوەن و باخەوان، وردی تاجی سەربەرزی لەسەرناوە، (ئەوەی باقی بمێنێ هەرناوە) .

ئەو نووسینانەی لە کوردستان نێت دا بڵاودەکرێنەوە، بیروبۆچوونی خاوەنەکانیانە، کوردستان نێت لێی بەرپرسیار نییە.